

Pentti Kaitera

Huolto-olojen järjestelystä syrjäseutujen työmailla

Maanviljelysinsinööriyhdistyksen vuosikirja 1940, s. 48–58

© RIL ry

Huolto-olojen järjestelystä syrjäseutujen työmailla.

Tekn. tri Pentti Kaitera.

Huolto-olojen järjestelyyn voidaan katsoa sisältyvän lähinnä seuraavat huoltolajit: majoitus, terveyshuolto, muonitus ja henkinen huolto. Seuraavassa tarkastellaan näiden eri huoltolajien järjestelyssä ilmenneitä seikkoja ennenkaikkea niiden kokemusten valossa, joita on saatu sodan jälkeen eräillä laajahkoilla, syrjäseuduilla olevilla valtion työmailla, ja senjälkeen käsitellään kysymystä lähinnä maanviljelysinsinööripiireissä suoritettavia kuivatustöitä silmälläpitäen.

Majoitus.

Työmiesten kannalta on huoltolajeista ehkä tärkein majoituskysymyksen järjestely, sillä syrjäseuduilla ei heillä itsellään ole mahdollisuuksia siinä parannuksia aikaansaada. Majoituskysymys on työnjohtajalle tärkeä sekä kustannuskysymyksenä että töiden nopean alkuunpääsyn kannalta. Varsinaisissa rakennustöissä majoitusolojen järjestelyyn on meillä kiinnitetty huomiota vasta aivan viime aikoina. Lakimääräyksiä asiassa on annettu vain metsä- ja lauttaustyöväen osalta.

M.m. Saksassa on työpalvelun yhteydessä jo kauan aikaa käytetty majoituksissa siirrettäviä parakkeja, jotka helposti voidaan muuttaa paikasta toiseen työmaan muut-

tuessa. Tällaiset parakit tekevät mahdolliseksi saattaa työt riippumattomiksi paikallisista majoitusmahdollisuuksista. Suurien työmaiden kyseessä ollen tämä jouduttaa huomattavasti töiden alullepanoa. Meillä on siirrettäviä parakkeja ryhdytty huomattavammin rakentamaan vasta v. 1940. Mikäli niitä aikaisemmin on käytetty työmailla, ne ovat olleet yleensä vain ruokailuparakkeina. Nykyisissä poikkeuksellisissa olosuhteissa meillä saatujen kokemusten mukaan suurehkon, syrjäseudulla olevan työmaan täyteen vauhtiinsa pääsemiseen on kulunut 1—2 kk. Majoitusvaikeudet ovat usein olleet tärkeimpänä syynä tähän viivästytykseen, sillä asumusten puutteessa ei syksyllä ja talvella ole voitu ottaa työmaille täyttä miesmäärää.

Edellämainitussa metsä- ja lauttaustyöväkeä koskevassa laissa, joka on annettu 27.4.1928, määrätään seuraavaa: »Kun metsänhakkuu- tai ajotöitä toimitetaan seudulla, missä ei ole riittävästi saatavissa asuntoja työntekijöille niin lähellä työpaikkaa, että heidän voidaan kohtuudella vaatia käyvän siellä yöpymässä, tulee sen, jonka lukuun työ tehdään, mikäli mahdollista hyvissä ajoin ennen töiden alkua, hankkia työntekijöille tarpeelliset asumukset työpaikalle tai sen läheisyyteen.» Sama koskee myös lauttaustöitä, jolloin asumukset on rakennettava sellaisiin paikkoihin, missä työntekijät joutuvat oleskelemaan pitemmän aikaa tai missä muuten ilmenee pysyvämpää asumusten tarvetta. Laissa määrätään myös, että työntekijöille on järjestettävä tilaisuus kylpemiseen sopiviksi katsotuin aikavälein. Myös hevosille on järjestettävä suojia. Laki ei koske metsätöitä, jotka suoritetaan pitämällä työssä talon omaa väkeä.

Metsänhoitaja E. HELLÉNIN antamien tietojen mukaan katsotaan sen etäisyysrajan, josta kohtuudella voidaan vaatia työntekijöiden käyvän yöpymässä taloissa, olevan epäedullisissa tapauksissa 3 km ja edullisissa tapauksissa, jolloin voidaan käyttää polkupyöriä, n. 8 km.

Kun metsätyöt ovat usein hyvin hajanaisia, ei yhtenäisiä menettelytapoja erilaisilla työmailla ole majoitusjärjeste-

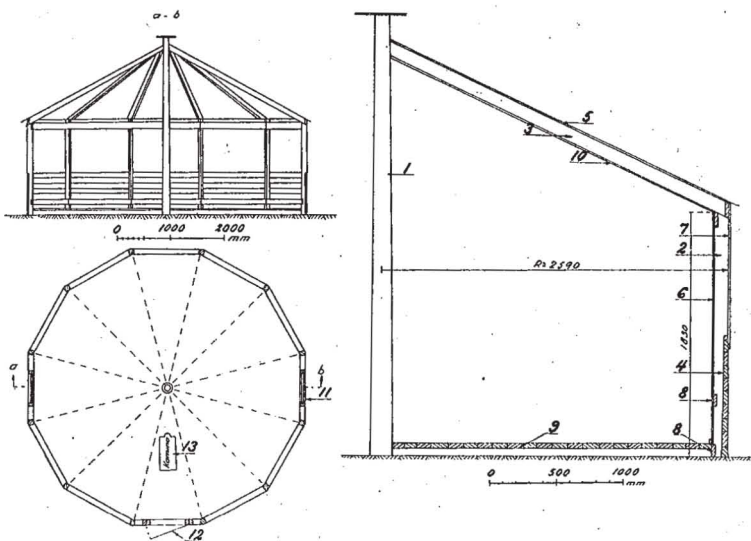
lyissä saatu syntymään. Tähän on osaltaan vaikuttanut myös se, että huoltojärjestelyjensä avulla eri puutavara-yhtiöt, etenkin suurimmat, ovat pyrkinet helpoittamaan oman työvoimansa hankintaa. Yhtiölle on eduksi, jos kilpaileva yhtiö on jäljessä huoltojärjestelyissään.

Majoitusjärjestelyitä metsätyömailla on vaikeuttanut ennenkaikkea se, että työt ovat usein varsin lyhytaikaisia. Tämän vuoksi on kiinteiden rakennusten teossa pyritty pääsemään mahdollisimman vähällä. Metsähallituksessa, jossa voidaan suunnitella laajoja ja pitkäaikaisia metsätöitä samoille seuduille, on voitu käyttää useita vuosia samoja kämppiä majoituksessa, ja tällöin tällaiset kämpät on voitu rakentaa kunnollisesti.

Niissä sodan jälkeisissä rakennustöissä, joissa saatuja kokemuksia tässä lähinnä pyritään selostamaan, on kesällä voitu käyttää varsinkin töitä alkuunpantaessa laajassa mitassa telttamajoitusta. Tällainen telttamajoitus varsinkin pahvitelttoja käytettäessä tulee huomattavan halvaksi, sillä tällaisten telttojen kustannukset lämmityslaitteineen nousevat 1500—2000 markkaan ja kun telttaan mahtuu n. 10 miestä, on perustamiskustannus miestä kohden vain n. 150—200 mk. Telttojen kestävyys on kuitenkin verrattain lyhytaikainen.

Tavalliset sotilasmalliset kangas- tai pahviteltat tulevat rauhanaikaisissa olosuhteissa pysyvinä majapaikkoina ennen pitkää epämieluisiksi. Niiden mataluuden vuoksi pyritään niissä oleskelu supistamaan mahdollisimman vähään, siisteyden ja järjestyksen ylläpito niissä sotilaskurin puuttuessa on osottautunut vaikeaksi ja kylmällä säällä telttakamioiden lämmitys vaatii jatkuvan vartioinnin, samalla kun lämpösuhteet teltan eri osissa ovat epätasaiset.

Ins. LAAJARINNE on suunnitellut parannetun telttamallin, joka ilmenee kuvasta 1. Teltan seinät ja katto ovat kaksinkertaisia 100 mm:n ilmaraolla varustettuja. Ulko-osa on muodostettu Ensoniitti-kestolevystä paitsi seinien alaosaa, joka on laudasta, jotta telttaa voidaan

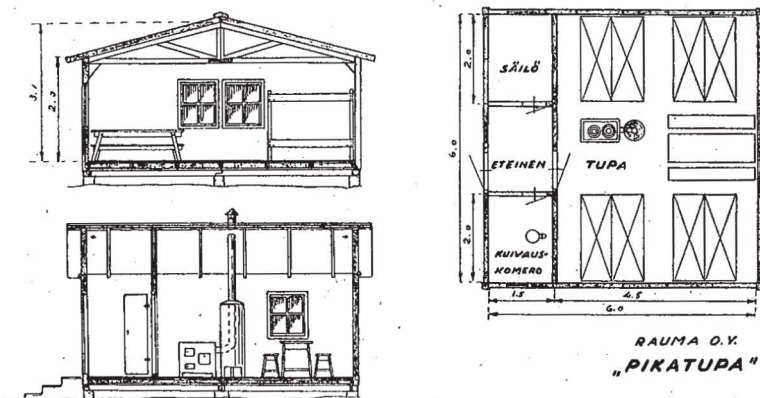
Kuva 1. Ins. LAAJARINTEEN suunnittelema telttamalli. 1 = keskisalko, 2 = nurkkatolppa, 3 = katon kannatin, 4 = seinälauta, 5 = kattolevy, 6 = sisäseinälevy, 7 = ulkoseinälevy, 8 = tukilautoja, 9 = lattia, 10 = sisäkattolevy, 11 = ikkuna, 12 = ovi, 13 = kamina.

ympäröidä maavallilla suojaamaan seinien alaosaa ja lattiaa kylmyyttä vastaan. Sisäseinät ja -katto ovat 4 mm:n kartonkia. Teltan seinät on korotettu niin, että kaikkialla voidaan seistä pystyssä. Lisäksi teltta on varustettu ikkunoilla. Telttaan voidaan majoittaa 10—12 miestä, jolloin ilmatilaa miestä kohden tulee n. 3,5—4,0 m³. Tällaisen teltan tarveaineet tulevat maksamaan n. 2.500 mk; valmiiksi pystytettynä hinta nousee n. 4.000 markkaan, joten ensimmäisessä paikassaan teltan perustamiskustannukset tulevat olemaan n. 350—400 markkaa miestä kohden. Kun seinä- ja kattolevyt kiinnitetään listojen avulla, voidaan telttoja siirtää. Tällaisen teltan kestävyydestä ei ole kokemuksia, mutta on se joka tapauksessa huomattavasti suurempi kuin yksinkertaisen pahviteltan.

Tällaiset teltat ovat osottautuneet erittäin miellyttäviksi ja käyttökelpoisiksi myös syksyllä ja talvipakkasillakin.

Tähän on osaltaan vaikuttanut teltan edullinen muoto ja lämmityslaitteen sopiva sijainti. Miehet asuvat mieluummin tällaisissa pienissä teltoissa kuin suurissa parakeissa, mikä ilmeni m.m. eräällä työmaalla, jossa oli valittavana sekä tällaisten telttojen että siirrettävien, 40 miehen parakkien välillä.

Meillä siirrettävistä parakeista saadut kokemukset ovat vielä kovin lyhytaikaisia. Eräissä parakkimalleissa on kuitenkin jo ilmennyt epäkohtia, joihin on syytä kiinnittää huomiota.

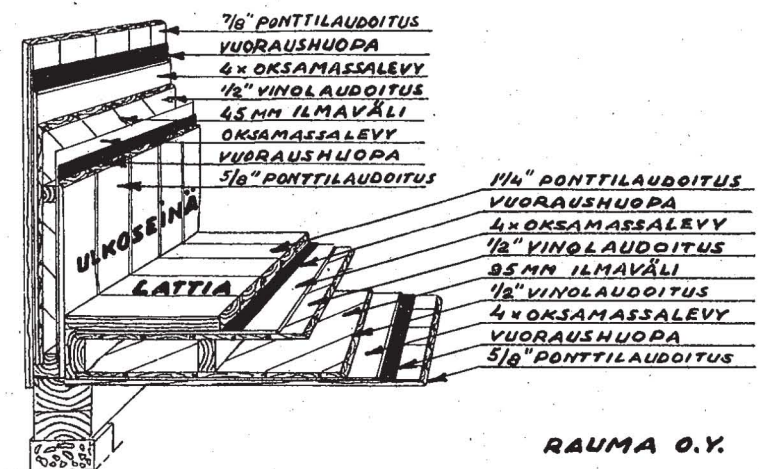
Kuva 2. RAUMA O/Y:n siirrettävä parakkityyppi »Pikatupa».

Tällaiset siirrettävät parakit on tavallisesti hankittu niin suurina, että niihin voidaan majoittaa 32—40 miestä kuhunkin. Ilmatila eri parakkityypeissä vaihtelee 3—5 m³ miestä kohden. Yleensä pidetään suotavana, että näin suurissa parakeissa olisi ainakin 5 m³ ilmatilaa miestä kohden.

Kuvassa 2 on esitetty eräs siirrettävä parakkityyppi, RAUMA O/Y:n valmistama »Pikatupa». Kun tässä parakkityypeissä on useita etuja useimpiin muihin nykyään tarjolla oleviin tyyppeihin verrattuna, selostetaan sen rakennetta lähemmin.

Sarjan peruskokona on 6×3 m, jota voidaan jatkaa pituussuunnassa 3 m:n jaksoina mielin määrin, jolloin saadaan

seuraavia kokoja: 6×6 m, 6×9 m, 6×12 m jne. Kuva 2 esittää 16 miehen kämpäksi suunniteltua kokoa 6×6 m. Lisäksi kämpä on varustettu eteisellä säiliöineen ja kuivaushuoneineen. Tällaisen parakin hinta lämmityslaitteineen on n. 26.000 markkaa maalattuna, eli n. 1.600 mk miestä kohden. Jokainen 3 metrin jatko lisää asuntotilaa 12 miehelle ja hintaa n. 9.000 markalla; 40 miehen parakki tulee siis maksamaan n. 44.000 eli n. 1.100 markkaa miestä kohden.

Kuva 3. Seinä- ja lattiarakenne
RAUMA O/Y:n »Pikatuvasa».

RAUMA O.Y.
„PIKATUPA”

Kuljetus ja pystytys mukaanluettuna tulevat tällaisen parakin perustamiskustannukset ensimmäisessä paikassaan olemaan n. 1.200—1.800 mk miestä kohden eli likimäärin neljä kertaa niin paljon kuin edellä selostettujen telttojen kustannukset. Tällaisen parakin kestävyys on kuitenkin moninkertainen. Mutta on otettava huomioon, että jos parakia joudutaan useasti purkamaan ja kokoamaan, se tulee hataraksi, sillä varsinkin kuljetusten aikana tahtovat osat vahingoittua ja turvota.

Kuvassa 3 on esitetty »Pikatuvan» seinien ja lattian ra-

kenne. Tämä rakenne on osottautunut verrattain lämpimäksi. Sensijaan eräitä toisia rakenteita on jouduttu syys-talvella tiivistämään niiden kylmyyden vuoksi.

Kattorakenne kuvassa 2 esitetyssä parakissa on muodostettu niin, että kattolevyyn on sovitettu sekä sisä- että vesikatto. Katotuolirakenne on sisäpuolella näkyvissä, jolloin ilmatila tulee suureksi ilman, että rakennusta on tarvinnut korottaa. Tämä rakenne on myös kuljetuksissa osottautunut onnistuneemmaksi kuin eräät toiset tyypit, joissa sisäkatto on vaakasuora ja sen puoliskot muodostavat yhdessä ulkokaton kummankin kattoluiskan kanssa kiinteän ristikkorakenteen. Viimeksimainituissa kattorakenteissa m.m. lämpöä eristävät insuliittilevyt joutuvat kuljetettaessa helposti sateen vaikutukselle alttiiksi ja pilaantuvat. Kattorakenteen lämmöneristyskykyyn nähden on muutoin huomattava, että sen tulisi olla tehokkaamman kuin seinien tai lattian, sillä lämmin ilma kohoaa ylös ja pyrkii katon kohdattessaan jäähtymään.

Seinä- ja kattorakenteissa on vielä syytä kiinnittää huomiota siihen, että osat tulisi maalata suojaväreillä jo tehtaalla, jotta ne eivät kuljetettaessa kovin helposti turpoaisi. Vähäinen turpoaminen ei myöskään saisi vaikeuttaa parakkien kokoonpanoa. Esimerkiksi eräässä parakkityypissä seinälevyjen tiivistys suoritetaan puristamalla levyt toisiaan vastaan kahdella, koko seinän läpi kulkevalla rautatangolla. Kun huolimattoman työn ja levyjen turpoamisen johdosta tankoja varten tehdyt reiät eri levyissä useinkaan eivät ole sattuneet kohdalleen, on levyjä jouduttu purkamaan ja uudelleen kokoamaan, ennenkuin parakkeja on voitu pystyttää. Tällaisten seikkojen vuoksi on kulunut kuudelta mieheltä pystyttämiseen 3—4 päivää, joskus jopa viikko, vaikka ilmoitusten mukaan pystytys voidaan suorittaa muutamassa tunnissa.

Levyjen turpoaminen pitkien kuljetusten aikana säällä on aiheuttanut, että parakkeja pystytettäessä on jouduttu levyistä ottamaan liikaa pois. Levyjen kuivuessa

ovat parakit tällöin tulleet hatariksi, joten kuljetuksissa on syytä erikoisesti kiinnittää huomiota parakin osien suojelemiseen sadetta vastaan.

Suurissa parakeissa on tärkeää, että lämmityslaitteet ovat kunnollisia ja niiden sijainti oikea. Toiseen päähän sijoitettu uuni tai keittiöhella ei kykene riittävästi lämmittämään parakkia, joten on usein syytä harkita kahita lämmityspistettä. Sellaiset kaminauunit, joissa ei ole lämpöä säilyttävää rakennetta, aiheuttavat lämmön epätasaisen jakaantumisen ja vaativat tulen jatkuvan ylläpidon. Kiuaskaminat, joita voi valmistaa peltitynnyreistäkin, ovat usein varsin onnistuneita ja halpoja lämmityslaitteita.

Parakkimajoituksessa on vaatteiden kuivatus pyrittävä järjestämään erilliseen huoneeseen. Vähäinenkin määrä märkiä ja likaisia vaatteita parakissa pilaa ilman. Hyvä ratkaisu on, jos kuivaushuone voidaan järjestää parakin yhteyteen. Erillisissä kuivausteltoissa tahtovat vaatteet hävitä ellei järjestetä erikoisvartiointia.

Jotta ilma säilyisi hyvänä parakeissa, on niihin syytä laittaa tuuletuslaitteet. Eräissä parakkityypeissä nämä on jätetty pois sillä perusteella, että tuuletus on edullisempaa suorittaa aukaisemalla lyhyeksi ajaksi ovet ja ikkunat. Pienissä asunnoissa tämä voikin tulla kysymykseen, mutta ei suurissa parakeissa. Niihin on jouduttu rakentamaan tuuletuslaitteet, jos sellaiset ovat puuttuneet.

Majoitusolojen yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota saunojen tarpeellisuuteen. Tällaisen saunan kustannukset ovat usein aivan vähäiset, suurehkoilla työmailla n. 50 mk miestä kohden, mutta niiden merkitys puhtauden ja terveyden säilyttäjinä, syöpäläisten hävittäjinä ja yleisen viihtyisyyden kannalta on erittäin suuri.

Terveyshuolto.

Majoitusolojen järjestelyllä on tärkeä merkitys terveysterveys-
huollossa. Edellä on selostettu niitä seikkoja, jotka terveyshuollon kannalta majoitusolojen yhteydessä ovat tar-

peellisiä. Tässä on vielä syytä tehostaa sitä, että ilma parakeissa saadaan pysymään hyvänä ja että on kylpemismahdollisuuksia. Kunnolliset kaivot ja käymälöiden sijoittaminen riittävän kauas parakkikylistä ovat myös eräitä toimenpiteitä, joilla ehkäistään tautien ilmenemistä.

Tapaturmia varten on yleensä käytetty työmailla lääke-
laatikoita, jotka ovat työnjohtajien hallussa. Jos työmaa laajenee useita satoja miehiä käsittäväksi, on syytä harkita myös erikoisen lääkintähenkilön hankkimista.

Suuremmissa parakkikylissä on myös syytä järjestää erillisiä sairashuoneita.

Muonitus.

Työnjohdon on syytä kiinnittää syrjäseuduilla huomiota myös työmiesten muonituksen järjestelyyn. Muodostamalla yhteisiä ruokailuuskuntia tai antamalla muonituksen järjestely jonkin asiaa ymmärtävän liikkeen tai järjestön tehtäväksi saadaan yleensä parempi ja huokeampi ravinto, kuin jos työmiehet itsekukin hoitavat oman ruuanhankintansa. Varsinkin, jos työnjohto voi hankkia ruuanvalmistuksessa välttämättömät laitteet, kuten kenttäkeittiöt jne., ruoka voidaan järjestää suhteellisen halvoin kustannuksin. Nykyisissä poikkeuksellisissa olosuhteissa työnjohdon usein on välttämätöntäkin huolehtia myös muonituksen järjestelystä.

Ruuan kalleus työmailla vaikuttaa sekä työvoiman saantiin että palkkatasoon. Tämänkin vuoksi on työn kannalta edullista saada muonitus mahdollisimman hyvin järjestetyksi ja halvaksi. Onpa usein tarkoituksenmukaista suorittaa muonien kuljetuksista aiheutuvat menot työmaan kustannuksella, jotta saadaan vähenemään ne lisäkustannukset, jotka johtuvat työmaiden syrjäisestä asemasta.

Henkinen huolto.

Myös työmiesten viihtyisyyteen ja ajanvietteeseen on työnjohdon syytä kiinnittää huomiota. Pienet kuljetettavat kirjastot, sanomalehdet, radiot, sopivat ajanvietepelit y.m.

ovat usein kustannuksiltaan aivan vähäisiä, mutta merkitykseltään tärkeitä. Suurilla valtion työmailla on myös hengelliseen huoltoon kiinnitetty huomiota. Tällaiset järjestelyt osoittavat työmiehille, että heitäkin muistetaan, mikä vaikuttaa työmaan yleiseen henkeen ja samalla työtehoon.

Huollon järjestelystä syrjäseutujen maankuivatustöissä

Edellä on esitetty näkökohtia, joihin työnjohdon olisi syytä kiinnittää huomiota työmaitten sijaitessa kaukana erämaissa. Rakennustyömailla, jollaisia ovat myös maanviljelysinsinööripiirien kuivatustyöt, työmiehet ovat usein keskitetyissä ryhmissä ja työskentelevät suhteellisen rajoitetulla alueella pitemmän aikaa. Tällöin huolto on usein helpommin järjestettävissä kuin hajallaan olevilla metsätyömailla.

Tämä edellyttää kuitenkin, että työvirastoilla, esim. maanviljelysinsinööripiireillä, on tarpeellinen välineistö eri huoltolajien järjestelyä varten. Tällaiseen välineistöön voisivat kuulua esim. siirrettävät teltat tai parakit, eräät ruuan valmistuksessa tarvittavat välineet ja sairashuollon tarvikkeet. Kun näitä siirretään työmaalta toiselle, niiden kustannus yhtä työmaata kohden tulee vähäiseksi. Tämänkaltaisen järjestely epäilemättä monessa tapauksessa tulee osotautumaan taloudelliseksikin ja työmiehet voivat käyttää työpaikalta asuntoon kulkemiseen tarvitsemansa ajan lepoon. Mutta ennenkaikkea se tekee mahdolliseksi kuivatus- y.m. töiden suorittamisen kaukaisillakin syrjäseuduilla ja jouduttaa siellä töiden alkuunpanoa. Varsinkin nyt, kun pika-asutuksen vuoksi joudutaan kuivattamaan runsaasti kaukanakin asutuskeskuksista olevia alueita, tällainen järjestely epäilemättä toisi mukanaan useita etuja.

Jotta huoltojärjestelyt kussakin piirissä saataisiin yhdenmukaisiksi, olisi ehkä syytä näiden seikkojen valvonta keskittää yhdelle henkilölle piirissään. Kokemuksen mu-

kaan yhdelle miehelle riittää runsaasti työtä yksinomaan huollon johtamisessa, jos työmiesmäärä lähentelee tuhatta ja työskennellään p.o. olosuhteissa.

Mutta ei ainoastaan itse työjärjestelyjen kannalta, vaan myös kansamme yhtenäisyyden vuoksi on syytä ajoissa ja vapaaehtoisesti ryhtyä korjaamaan sellaisia epäkohtia, joihin ennemmin tai myöhemmin joka tapauksessa joudutaan puuttumaan. Se yksimielisyys, joka talvella 1939—40 syntyi, ei tule pysyväksi eikä kansamme kykene säilyttämään vapauttaan nykyisessä, entistä vaaranalaisemmassa asemassaan, ellei eri kansalaispiirien kesken löydetä täyttää luottamusta ja yhteisymmärrystä. Tämä luottamus saavutetaan niissä töissä, joita maanviljelysinsinöörit joutuvat suorittamaan, paitsi sillä, että työnjohdon ja työmiesten keskinäisessä suhtautumisessa löydetään se asenne, mikä sodassa syntyi upseeriston ja miehistön kesken, myös sillä, että työnjohto ryhtyy mahdollisuuksien mukaan korjaamaan työmaillaan ilmeneviä puutteita.

Referat.

Über die Regelung der Versorgungsverhältnisse an den Arbeitsstellen abgelegener Gegenden.

In dem Aufsatz werden einige in der Regelung der Versorgungsverhältnisse hervorgetretene Erscheinungen an umfangreichen, abgelegenen Arbeitsstellen unter Berücksichtigung der Quartierverhältnisse, der hygienischen Massnahmen, der Verpflegung und der geistigen Betreuung beschrieben. Im Zusammenhang mit den Unterbringungsverhältnissen wird ein verbesserter Zeltyp (Abb. 1) und ein als vorteilhaft erkannter Barackentyp (Abb. 2 und 3) dargestellt sowie auf einige bei verschiedenen Barackentypen hervorgetretene Mängel hingewiesen. Im Zusammenhang mit den Regelungen der Gesundheitsfürsorge, der Verpflegung und Versorgung wird hervorgehoben, welchen Umständen die Arbeitsleitung bei diesen Aufmerksamkeit zuzuwenden hat. Zuletzt wird die Regelung der Versorgungsverhältnisse unter Berücksichtigung der in den verschiedenen Kulturingenieurbezirken, in den Grenzgegenden auszuführenden Bodenentwässerungsarbeiten betrachtet.